

Nedrustning og frihandel

Taler
Einar Gerhardsen

Dato
1 januar 1960

Sted
NRK

Omstendigheter
Nyttårstale

- 1 Kjære lyttere,
Ved dette årsskiftet legger vi bak oss et tiår fylt av motsetninger og spenning.

- 5 Materielt gikk det bra i vår del av verden. Vår velstand økte. I vitenskap og
teknikk var vi vitne til store framskritt, til dels av epokegjørende karakter. Men
de internasjonale forholdene var kjennetegnet av spenning og kriser, og også av
åpen krig. En sterk opprustning satte sitt preg på tiåret.

- 10 De ledende stormaktene utviklet våpen som vannstoffbomben og den
interkontinentale raketten. De ødeleggesmidler stormaktene nå rår over,
representerer en trussel mot selve grunnlaget for vår sivilisasjon. En slags
fryktens likevekt, som hittil har spart oss for den store katastrofen.

- 15 I dag, på terskelen til et nytt tiår, har vi vel ikke noe inderligere ønske enn fred og
tryggere intensjonale forhold. Skal vi kunne virkeliggjøre dette ønsket, må vi løse
nedrustningsspørsmålet. I prinsippet er alle enige om at nedrustning under
internasjonal kontroll er et av hovedvilkårene for en tryggere verdensordning.
Men det er vanskelig å nå fram til enighet om en avtale som berører vitale
sikkerhetsspørsmål, uten at det på forhånd eksisterer et visst minstemål av
20 gjensidig tillit mellom partene. Etter tolv års kald krig er det ikke underlig om
det tar tid å bygge opp et slikt tillitsforhold. Men trass i alle de skuffelsene vi
tidligere har opplevd, synes det å være grunn til noe større optimisme når det
gjelder de nedrustningsforhandlinger som nå skal ta til.

- 25 Vi må også ha lov til å si at det er inntrådt en viss avspenning. Statsminister
Khrusjtsjov har besøkt De forente stater og president Eisenhower skal avlegge
gjenbesøk i Sovjetsamveldet. På begge sider synes partene å mene at de i egen

30 interesse bør komme fram til en avtale om kontrollert nedrustning. Ingen kan jo vite hvor lenge den nåværende maktbalansen lar seg opprettholde. Dertil kommer at atommaktene må regne med en alminnelig spredning av kjernefysiske våpen i løpet av 1960-årene, hvis man ikke i en noenlunde nær framtid kan bli enige om en nedrustningsavtale. Alle er klar over den fare som slik spredning vil føre med seg. Rustningsutgiftene har også nådd slike høyder at 35 de begrenser de fredelige ekspansjonsmuligheter, selv for land som De forente stater og Sovjetsamveldet. En rekke nøkterne beveggrunner skulle derfor kunne påvirke nedrustningsforhandlingene i positiv retning.

40 Et dominerende spørsmål for det enkelte land blir her om det kan ha tillit til de internasjonale organers evne, vilje og myndighet til å gjennomføre de nødvendige kontroller. Ikke noe kontrollsystem er 100 prosent sikkert, og en ordning som alle parter vil anse som helt tilfredsstillende er det vanskelig å tenke seg. En viss risiko vil en være nødt til å godta om en vil være med på en kontrollert nedrustning. Den veien som følges i dag, opprustningsveien, 45 medfører som alle vet også en betydelig risiko.

En løsning av nedrustningsproblemet vil muliggjøre en langt større økonomisk hjelp til de fattige land. Utviklingen i disse områdene i det kommende tiår vil bli avgjørende for maktforholdene i verden. Derfor vil det være en tragedie om de 50 demokratiske land skal bli nødt til å forsømme denne oppgaven ved å bruke enorme ressurser til militære formål. Også her må det foretas en nøktern og realistisk risikoavveining. Og den må foretas på det politiske plan, ikke bare på det militære. Fra norsk side har vi gjentatte ganger gitt uttrykk for slike synspunkter innenfor NATO. Sist gjennom utenriksminister Langes innlegg på 55 ministerrådsmøtet i Paris.

Norsk utenrikspolitikk bygger nå som før på vårt medlemskap i FN og NATO, og på nært samarbeid med våre nordiske granneland. Vårt medlemskap i NATO, med de forbehold vi tok mot stasjonering av fremmede tropper på 60 norsk jord i fred, vil fortsatt danne grunnlaget for utbyggingen av vårt forsvar. Under regjeringssjefmøtet i NATO i desember 1957 opplyste den norske regjering at den ikke hadde planer om å la opprette lager av atomvåpen på norsk område, eller installere utskytingsbaser for mellomdistanseraketter. Utenriksminister Lange gav på ministerrådets møte før jul uttrykk for at 65 regjeringen ikke har endret sitt standpunkt.

Vi legger den aller største vekt på vår deltakelse i FN. Vi håper og tror at det skal lykkes å styrke organisasjonen, slik at den etter hvert kan overta stadig flere funksjoner og bli den avgjørende internasjonale sikkerhetsorganisasjonen. Kunne vi i det kommende tiåret nå et stykke lenger fram mot det målet, ville meget være vunnet.

I vårt eget land er det stadig de økonomiske problemene som står i forgrunnen. Etter at konjunkturtilbakeslaget ble overvunnet for omtrent ett år siden, har verdensøkonomien vært preget av vekst og nye produksjonsrekorder. Denne vending til det bedre er ikke et resultat av tilfeldigheter, men skyldes at både Amerika og Europa har gjennomført omfattende tiltak for å heve sysselsettingen og øke produksjonen. I dag er konjunkturutsiktene gunstige og det er berettiget grunn til optimisme.

Begivenhetene har bekreftet at det er mulig å styre konjunkturutviklingen, om bare de ansvarlige i hvert enkelt land følger utviklingen nøye og er beredt til å handle når det er påkrevd. Dette er en gledelig erfaring. Økonomisk stagnasjon og arbeidsløshet er ikke noe uavvendelig eller skjebnebestemt, som menneskene bare har å avfinne seg med. Dersom de viktigste land kan få til et tilfredsstillende samarbeid, og dersom de handler i tide og tilstrekkelig energisk, bør de kunne hindre lignende økonomiske tilbakeslag. Det må derfor være en oppgave for den vestlige verden å føre en slik økonomisk politikk, både på det internasjonale plan og i det enkelte land, at utviklingen kan gå jevnt framover.

Ikke minst av denne grunn er det viktig å styrke det mellomfolkelige økonomiske samarbeid. Skal vi oppnå en tilstrekkelig kontroll med den økonomiske utvikling, må dette samarbeidet i hvert fall omfatte Nord- Amerika og Vest-Europa. Men i virkeligheten er det behov for et organisert og utbygd samarbeid i verdensmålestokk. Det gjelder å oppnå en tilfredsstillende økonomisk vekst overalt i verden, og kanskje særlig i de underutviklede land som kjemper mot fattigdommen. Den rikere del av verden bør se det som en historisk oppgave og plikt å spre teknikk og velstand til den fattige del av verden.

Vårt eget land blir stilt overfor mange problemer på grunn av konjunkturvanskene. De førte blant annet til at vi ikke fikk utnyttet produksjonsevnen, men selve utbyggingen av landet fortsatte. Vannkraften ble bygd ut i et høyere tempo. Industrien reiste mange nye produksjonsanlegg og

gjennomførte store moderniseringsarbeider. Handelsflåten vokste med stor fart. Skogreisingen gikk sin gang. Jordbrukerne og fiskerne førte rasjonaliseringen videre. Vi fikk til en forsterket innsats i veisektoren, boligbyggingen fortsatte i uforandret omfang og skolebyggingen økte sterkt.

I en periode da utsiktene var forholdsvis dystre, gjorde Norge, som flere andre land, en innsats for å øke produksjonsevnen. Derved sikret vi sysselsettingen og la grunnlaget for en fremtidig vekst i produksjon og levestandard. Så snart konjunktorene bedret seg, kunne vi i stigende grad dra nytte av dette. I løpet av fjoråret steg vår produksjon betydelig og vi kan notere en gledelig oppgang i sysselsettingen. Betingelsene ligger til rette for en sterk produksjonsoppgang også i det år som begynner i dag.

Norge vil etter alt å dømme fra 1. juli gå med i Det europeiske frihandelsforbund. De sju land skal avvikle tollbeskyttelse og andre handelshindringer seg imellom i løpet av ti år. Når denne perioden er omme, skal norske varer kunne selges overalt i frihandelsforbundet, på like linje med britiske, danske, svenske, sveitsiske, østeriske og portugisiske varer. Til gjengjeld skal produkter fra de andre land kunne selges i Norge på like linje med norske produkter.

Det er åpenbart mange som er redde for den situasjonen vi nå står foran. Men la oss da huske at medlemskapet i frihandelsforbundet er frivillig. Ingen kan tvinge oss til å bli med der. Når Stortinget og de viktigste organisasjoner i arbeids- og næringslivet, etter det vi i dag kan se, praktisk talt enstemmig vil gå inn for norsk medlemskap, skyldes det ganske enkelt at de alle mener at Norge vil ha fordeler av det. Forbundets formål skal være å fremme en balansert ekspansjon i økonomisk virksomhet, full sysselsetting, økt produktivitet og rasjonell bruk av ressursene, finansiell stabilitet og stadig bedring av levestandarden. Dette er en målsetting som svarer til den vi har satt oss i Norge.

Frihandelsforbundet vil bety både økte muligheter og økte vansker for norsk næringsliv. Dersom vi bare tenker på vanskene og lar oss overvelde av dem, vil vi tape det slaget vi står foran. Men dersom vi har tro på våre egne evner og krefter, og dersom vi har pågangsmot og dristighet, så vil vi kunne greie oss godt. Den bærende idé bak frihandelsforbundet er at vi på lang sikt skal få tryggere arbeidsplasser og bedre og billigere varer. Men vi kan ikke sove oss til gode resultater. Det kreves en større innsats av alle, bedre planlegging, større

samhørighet og bedre samarbeid.

I Norge er vi alle enige om at vi skal ha full sysselsetting. Det må være utgangspunktet for alt det vi foretar oss. Vi vil trenge nye arbeidsplasser. Derfor
150 må vi satse mer enn før på kraftutbygging og industrireising. Kapitalen til denne utbyggingen må vi skaffe gjennom vår egen sparing og ved kapitaltilførsler utenfra.

Med en større utenlandsk konkurranse er det av avgjørende betydning at vårt
155 kostnadsnivå ikke blir for høyt. Vi må derfor sette mye inn på å få løst vårt prisproblem og lønns- og inntektsproblemene på en rimelig og fornuftig måte. Med den skarpere konkurranse og med de større muligheter for ekspansjon vil det også bli satt store krav til utdannelse og undervisning. Det vil bli krevd solide kunnskaper og praktisk innsikt av den oppvoksende slekt. De unge må få
160 forutsetninger for å kunne ta imot det nye, gjøre bruk av framskrittene og også kunne følge med i de stadige endringer som ny teknikk og nye oppfinnelser vil tvinge fram.

Vår deltakelse i frihandelsforbundet vil kreve en større innsats av oss alle. Av
165 bedriftsledere og administratorer, teknikere og ingeniører, arbeidere og funksjonærer. Vi vil alle bli stilt overfor dette krav, hver på vår arbeidsplass. Det er nødvendig med samarbeid innenfor den enkelte bransje og innenfor næringslivet som helhet. Her får næringslivets og arbeidslivets egne organisasjoner en viktig oppgave. Det vil også være ønskelig med et bedre
170 samarbeid mellom næringsliv og statsmyndighetene. Regjeringen, som kjenner sitt ansvar overfor den nye situasjonen og de nye oppgavene, vil gjøre sitt til at en gjennom samarbeid kan skape grunnlag for en utløsning av alle gode og byggende krefter i vårt folk. Hvis det lykkes, vil frihandelsforbundet gi oss nye muligheter på det store marked som nå vil stå åpent for oss.

175 15 år er gått siden krigen sluttet. For 15 år siden stod vi overfor veldige oppgaver. Den felles motstandsfront som vi hadde under okkupasjonen, mot diktatur og mot nasjonal undertrykkelse, skapte en samhørighet som førte oss over de første års vansker og fram til der vi står i dag.

180 Vi går nå inn i 1960-årene. Vi håper alle at det vil bli et tiår til framgang og vekst på alle samfunnslivets områder. Det kan bli anstrengende år, men vi må tro at anstrengelsene vil føre til resultater som vil komme alle i vårt land til gode.

185

Jeg takker for det gamle år. Takker hver enkelt for velgjort gjerning, og ønsker et godt nytt år til alle nordmenn. De som er hjemme og de som befinner seg utenfor landets grenser.

190 Vi sender en kjærlig hilsen til kong Olav og hans familie med alle gode ønsker for året som kommer.

Måtte 1960 bli et godt år for Norge!

195

Kilde

www.regjeringen.no

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/nedrustning-og-frihandel>

200

205

210

215

220